

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Кваліфікаційна робота

**ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Виконав:

Чорпіта Павло Борисович
магістрант II курсу, групи ММ1-М22
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Науковий керівник: Чабан-Чайка С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент Аліксійчук О.С.

Кам'янець-Подільський - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування музично-ритмічних навичок учнів початкової школи.....	7
1.2. Мета, завдання, та особливості формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва.....	16
1.3. Використання фронтальних, групових та індивідуальних форм у навчально-музичній діяльності молодших школярів.....	28
РОЗДІЛ ІІ. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ОПТИМАЛЬНОГО ПОЄДНАННЯ ФОРМ НАВЧАЛЬНО-МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	40
2.1. Методичні засади формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на основі поєднання форм навчально-музичної діяльності.....	40
2.2. Моделювання процесу формування музично-ритмічних навичок молодших школярів в процесі навчально-музичної діяльності.....	53
2.3. Методика формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на основі оптимального поєднання фронтальних, групових, індивідуальних форм та їх різновидів на уроках музичного мистецтва.....	58
РОЗДІЛ ІІІ. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ОПТИМАЛЬНОГО ПОЄДНАННЯ ФОРМ НАВЧАЛЬНО-МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	67
3.1. Діагностика стану сформованості музично-ритмічних навичок молодших школярів.....	67
3.2. Організаційно-методичний етап формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчальної діяльності та аналіз результатів формувального експерименту	76
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті підкреслюється, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, здатної навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

У результаті аналізу наукових досліджень і окремих публікацій, які є основою сучасних концепцій особистісного становлення підростаючого покоління, з'ясовано, що питанням формування музично-ритмічних навичок учнів початкової школи приділяється увага в психолого-педагогічних дослідженнях. Проблема музичного розвитку займались С. Науменко, К. Тарасова, Ю. Цагареллі та ін. Методи та шляхи формування музично-ритмічних навичок та музичних здібностей досліджували А. Арісменді, Е. Башич, П. Вейс, В. Верховинець, М. Леонтович, К. Орф, К. Стеценко та інші. Проблема розвитку музичних здібностей розглядалася в сучасних дослідженнях Т. Дорошенко, О. Лобової, Р. Савченко, О. Хижної та ін.

Актуальність дослідження визначається тим, що незважаючи на значну кількість теоретичних і емпіричних досліджень, які було проведено в галузі музичної освіти, проблема формування музично-ритмічних навичок молодших школярів є не достатньо розробленою. Не визначено теоретичні підходи до обґрунтування процесу становлення всього комплексу музичності в навчально-виховному процесі, не знайшли належного обґрунтування методи, прийоми, форми формування музично-ритмічних навичок учнів молодшого шкільного віку, поза увагою науковців лишилися питання визначення музично-розвивальних можливостей ігрової діяльності. Крім того, аналіз практики засвідчив, що учителі музичного мистецтва цілеспрямованому формуванню музично-ритмічних навичок учнів початкової школи надають недостатньо уваги.

Отже, в теорії та практиці формування музично-ритмічних навичок молодших школярів в процесі музичної діяльності виникає низка суперечностей між:

- потребою формування музично-ритмічних навичок молодших школярів та недостатньою теоретичною розробкою цих питань;

- схильністю дітей молодшого шкільного віку і недостатньою методичною розробкою можливостей впровадження методів формування музично-ритмічних навичок у процес музичного розвитку дитини;

- педагогічною значущістю формування музично-ритмічних навичок дітей молодшого шкільного віку і недостатньою розробленістю методичних засад цієї проблеми.

Необхідність розв'язання наведених суперечностей, теоретична та практична значущість окресленої проблеми, а також недостатній рівень її розробки зумовили вибір теми дослідження: **«Формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва».**

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування музично-ритмічних навичок молодших школярів у процесі музичної діяльності.

Об'єкт дослідження – процес музичного навчання молодших школярів у закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – методика формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Відповідно до мети, об'єкта, предмета дослідження в дослідженні передбачається розв'язання таких завдань:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі;

- уточнити сутність і зміст поняття «музично-ритмічні навички», розробити структуру формування музично-ритмічних навичок;

- виявити розвивальний потенціал ігрової діяльності й можливості його реалізації на уроках музичного мистецтва;

- визначити принципи й педагогічні умови ефективного формування музично-ритмічних навичок молодших школярів в процесі музичної діяльності;

- обґрунтувати методичну модель формування музично-ритмічних навичок молодших школярів в процесі музичної діяльності;

- розробити критерії, показники та встановити рівні сформованості музично-ритмічних навичок молодших школярів;

- експериментально перевірити ефективність запропонованої методичної моделі поетапного формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Методологічною основою дослідження в контексті міждисциплінарного аналізу стали загальнотеоретичні й методологічні принципи наукового пізнання; сучасні концепції гуманізації освіти та положення про активність суб'єкта в пізнавальній діяльності; концептуальні положення психології та педагогіки про розвиток особистості; наукові ідеї щодо сутності мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості, його ролі в розвитку особистості.

Теоретичну основу дослідження склали концептуальні положення педагогіки (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський); аналіз ролі мистецтва в становленні особистості (І. Бех, І. Зязюн, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Сухомлинський, О. Щолокова, Б. Яворський та ін.); дослідження в галузі психолого-педагогічного аналізу загальних і спеціальних музичних здібностей (О. Костюк, Є. Назайкінський, С. Науменко та ін.); праці з методики викладання музичного мистецтва в закладах середньої освіти та підготовки вчителів музичного мистецтва (Н. Гуральник, Т. Дорошенко, А. Козир, В. Лабунець, О. Лобова, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, В. Орлов, О. Ростовський, Р. Савченко, О. Хижна, В. Шульгіна, Д. Юник та ін.); дослідження з проблем музично-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку (А. Арісменді, В. Верховинець, Т. Науменко та ін.)

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було використано загальнонаукові методи теоретичного та емпіричного рівнів: теоретичні: (аналіз філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та узагальнення; класифікація отриманих теоретичних та експериментальних

даних, їх зіставлення інтерпретація; конкретизація, синтез, порівняння) – для формування концептуальних положень дослідження; емпіричні: (психолого-педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ю, усне опитування, рольові ігри, тренінги, констатувальний і формувальний експерименти – для визначення результативності експериментальної роботи.

Практичне значення дослідження визначається тим, що його висновки та експериментальні дані можуть становити підґрунтя для оновлення та коригування змісту таких навчальних дисциплін, як «Методика музичного виховання», «Педагогічна майстерність», а також для удосконалення педагогічної практики студентів-музикантів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва та звітних наукових конференціях студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Аналіз науково-методичної літератури з проблеми формування музично-ритмічних навичок учнів початкової школи

ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці поетапної методики формування досліджуваного феномена шляхом включення дітей у різні форми навчально-музичної діяльності.

Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі висновки:

1. На підставі аналізу і вивчення літературних джерел з'ясовано, що проблема формування музично-ритмічних навичок молодших школярів залишається однією з найактуальніших і репрезентується всебічно і досить ґрунтовно.

2. Ефективним засобом формування музично-ритмічних навичок є оптимальне поєднання фронтальної, групової, індивідуальної форм та їх різновидів в процесі навчально-музичної діяльності.

3. В основу обґрунтування методичних засад до побудови навчально-виховного процесу було покладено гуманно-естетичний та компетентнісний підходи, реалізація яких передбачає дотримання педагогічних принципів: загальності й доступності творчої діяльності; педагогічної підтримки і партнерської взаємодії вчителя і учнів; спонукання школярів до рефлексії результатів музичної діяльності; актуалізації інтересу до процесу творчості; збалансованості розвитку емоційної, інтелектуальної і фізичної сфер особистості молодшого школяра; варіативності змісту творчої діяльності.

4. Обґрунтовано педагогічні умови, при яких формування музично-ритмічних навичок молодших школярів буде мати позитивний педагогічний ефект, а саме: поєднання форм навчальної діяльності, адекватних вирішенню

педагогічних завдань з розвитку музично-ритмічних навичок молодших школярів на уроках музичного мистецтва, як визначальну умову; спрямованість змісту музичної діяльності на творчий розвиток особистості молодшого школяра, що виражається у створенні емоційно-образних ситуацій; використання комплексу ігрових форм, що реалізують особистісно-орієнтований підхід.

5. Розроблено організаційно-методичну модель формування музично-ритмічних навичок молодших школярів на основі оптимального поєднання форм навчально-музичної діяльності, яка наочно описує цей процес та складається з поєднання основних його елементів. В моделі конкретизовано мету, провідні наукові підходи, принципи, педагогічні умови, структурні компоненти, методичне забезпечення (етапи й методи), рівні сформованості феномену.

Подальшої розробки потребують проблеми організації музичної діяльності молодших школярів, ефективних засобів і методів формування музично-ритмічних навичок дітей з урахуванням різних вікових етапів розвитку, педагогічного аналізу динаміки формування музично-ритмічних навичок хлопчиків і дівчат, впливу регіональних культурних традицій щодо динаміки формування музично-ритмічних навичок дітей різних вікових категорій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручник / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Методические основы /Ю.К. Бабанский. – К.: Просвещение, 1982. – 190с.
3. Балл Г.О. Гуманізація загальної та професійної освіти, суспільна актуальність: психолого-педагогічні орієнтири / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вид-во Віпол, 2000. – 636 с.
4. Бевз В. Г. Міжпредметні зв'язки як необхідний елемент предметної системи навчання / В. Г. Бевз // Математика в школі. – 2003. – № 6. – С. 11-15.
5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с 189
6. Бондаревська Є.В. Гуманістична парадигма особистісно-орієнтованої освіти / Є.В.Бондаревська // Педагогіка. – 1997. – № 4. – С. 11-17.
7. Валіт Е. А. Музична компетентність учителя музики як основа його педагогічної діяльності / Е. А. Валіт : [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007.../Valit_st.pdf.
8. Ван Тяньці. Діагностика підготовленості майбутніх учителів музики КНР до формування основ співацької культури молодших школярів /Тяньці Ван //Вісник Чернігівського нац.пед. у-ту імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2016. – Вип 135. – С. 76-79.
9. Ватаманюк Г. П. Музика в країні Дошкілля : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Поділ. : Аксіома, 2017. 260 с.

10. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини /Н.О. Ветлугіна.– К.: Муз. Україна, 1978. – 255 с.
11. Гадалова І.М. Формування елементів творчої музичної активності у молодших школярів. /І.М. Гадалова. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 1983. – 21 с
12. Галузинський М.Б. Педагогіка: теорія та історія. Навч. посібник / В. М. Галузинський, М. Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.
13. Гелунова А., Чиркіна В. У світі музики. Розробки занять для дітей 4-6 років. Х., Основа 2009. 332 с.
14. Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования: Монография/ А.В. Глузман. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
15. Гончаренко С.У. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти / С.У. Гончаренко // Постметодика. – 1994. – №6. – С. 3-8.
16. Горбенко С. С. Дитяче хорове виховання в Україні. Навчально-методич- ний посібник / С. С. Горбенко. – К. : ІЗМН, 1999. – 253 с.
17. Гордійчук М. М. Микола Лисенко і відродження української культури / М. М. Гордійчук. // Народна творчість та етнографія. – 1992. – №2. – С. 5-12.
18. Горюхіна Н. А. Методика аналізу національного стилю // Очерки по вопросам музыкального стиля и формы / Н.А. Горюхина. – К. : Музична Україна, 1985. – С. 81-100.
19. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість: Методологічно-світоглядний аналіз / Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михайличенко – К. : Знання України, 2002. – 580 с.
20. Гуменюк А. І. Український народний хор / А. І. Гуменюк. – К., 1948, 150 с.
21. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 104 с.

22. Дем'янчук О. Н., Кутузова Г. І., Петрович В. С. / Проблеми художньо-естетичної освіти та виховання учнівської і студентської молоді в умовах національного відродження: Монографія, – Луцьк: Ред. – вид. відд. “Вежа”. Волин. державний університет ім. Лесі Українки, – 2001. – 347 с.
23. Державний стандарт початкової загальної освіти / Постанова Кабінету Міністрів України №462 від 20 квітня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/i
24. Єременко О., Науменко С. Сприймання музики на основі констант «ритм» та «лад». Початкова школа. 2001. № 2. С.30-31.
25. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л. В.Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 529 с.
26. Зеєр Е.Ф. Особистісно - орієнтована професійна освіта / Е. Ф. Зеєр // Педагогіка. – 2002. – № 3. – С. 16-21.
27. Зязюн І.А. Інтеграційна функція культурної парадигми / І. А. Зязюн // Професійно- художня освіта України: зб. наук. праць [редкол.: І. А. Зязюн (голова), В. О. Радкевич, Н. М. Чепурна (заступники голови) та ін.]. – Київ; Черкаси: Видавництво “Черкаський ЦНТЕГ”, 2008. – Вип. V. – С. 3-13.
28. Каніщенко А.П. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів у процесі навчання: автореф. дис канд. пед. наук. /А.П. Каніщенко. – Київ, 1985. – 19 с.
29. Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва. Навч. посібник / М.Д. Касьяненко. – К.: Вища школа, 1993. – 320 с.
30. Катрук А. Формування творчих здібностей дітей за допомогою музично-ритмічних рухів. Музичний керівник. 2015. №4. с.4.
31. Клименко В. В. Как воспитать вундеркинда. – Харьков: Фолио, 1996. – 463 с.
32. Козир А. В. Теорія та практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти : автореф. дис. ...докт. пед. наук : спец. 13.00.02, 13.00.04 / А. В. Козир. – Київ, 2009. – 43 с.

33. Кондрацька Л. Сучасні технології підготовки майбутніх учителів мистецтва / Людмила Кондрацька // Мистецтво та освіта. – 2003. – № 2. – С.7–11.
34. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичні рекомендації / Авторський колектив: Бібік Н. М. (керівник), Савченко О. Я., Байбара Т. М., Вашуленко М. С. та ін. – К.: Початкова школа, 2008. – 128 с.
35. Кордюк А. С. Особистісна орієнтація навчального процесу як складова інноваційних педагогічних технологій / А.С Кордюк // Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького. – Випуск 144. – Серія «Педагогічні науки». – С. 81-84.
36. Корнешук В. В. Моделювання в системі підготовки професійно надійного спеціаліста: теоретичний аспект / В. В. Корнешук // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: [науково-теоретичний збірник]. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – Вип. 14. – С. 14-16.
37. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
38. Костів В. І. Сучасні аспекти виховання в національній школі / В. І. Костів // Шлях освіти . – К., 1999. – № 3. – С. 2-9.
39. Котляр Л. І. Роль внутрішньо-групових відносин у формуванні компонентів вольового акту в особистості [текст] / Л. І. Котляр // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл, 2000. – Вип. 10. – С. 59-63.
40. Кремень В.Г. Філософія освіти 21 століття / В.Г. Кремень // Шлях освіти. – К. – 2003. – С. 7-10.
41. Кудин В. А. Цивілізація в житті планети: роздумья / В. А. Кудин. – К. : Золоті ворота, 2009. – 75 с.

42. Куненко Л. Ефект Моцарта, або звуковий вітамін С. Дефектологія. 2002. № 1. С. 9-12.
43. Куцан О. Соціо-ігрові методи як спосіб проводити уроки музики цікаво /О. Куцан // Мистецтво та освіта. – 2010. – № 1. – С. 19-25.
44. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України / М. Д. Леонтович. – К. : Муз. Україна, 1989. – 134 с.
45. Лінь Хай. Традиції та сучасні тенденції розвитку вокально-хорової школи Китаю /Лінь Хай // Педагогіка вищої середньої школи: Збірник наукових праць № 16. – Спеціальний випуск: «Мистецько- педагогічна освіта (теорія, методи, технології) – 2006». – Ч. I. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. – С. 265-271.
46. Лобова О.В. Формирование творческой активности младших школьников в процессе музыкально-эстетического воспитания: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. / О. В. Лобова. – К., 1998. – 20 с.
47. Лянь Лю. Музикознавство та професійна музична освіти в Китаї /Лю Лянь // Культура України. – 2012. – Вип. 39. – С. 276-283. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ku_2012_39_36.pdf.
48. Ляшенко І. Національні традиції в музиці як історичний процес / І. Ляшенко. – К.: Муз. Україна, 1973. – 325 с.
49. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти / Л. М. Масол // Мистецтво та освіта. – 2004. – №1 (31). – С. 2-5.
50. Мережко Ю.В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Мережко Юлія Валеріївна ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2012. – 243 с.
51. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія // Ред. Ничкало Н. Г. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
52. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. /Н.Є. Миропольська. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 204 с.

53. Розвиток особистості школяра: Монографія // Ред. Ничкало Н. Г. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 278 с.
54. Михайличенко О.В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія / О.В. Михайличенко. – Суми: Наука, 2004. – 210 с.
55. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : дис.... канд. пед. наук : 13.00.02 /М.А. Михаськова. – К., 2007. – 235 с.
56. Музичне мистецтво для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи / Л. Хлебникова, Л. Дорогань, І. Вахно, Л. Кондратова, О. Корнілова, О. Лобова, Н. Міщенко) // Мистецтво і освіта. – № 1, 2012. – С.14-19.
57. Музичне мистецтво для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи / Л. Хлебникова, Л.Дорогань, І. Вахно, Л. Кондратова, О. Корнілова, О. Лобова, Н. Міщенко // Мистецтво і освіта. – № 2 – 2012. – С. 10-14.
58. Наливайко О., Деуля І. Практика впровадження Базової програми «Я у Світі» в дошкільному закладі. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019, №1, С.9.
59. Науменко Ю.В. Дидактические условия развития творчества учащихся в учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Ю. В. Науменко. – Волгоград, 1992. – 18 с.
60. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Газета “Освіта”, 2001. – № 38-39. – С. 3-4.
61. Ніколаї Г. Ю. Європейські моделі підготовки вчителів музики 198 / Г. Ю. Ніколаї // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Суми: СумДПУ, 2008. – Ч. III. – С. 142-150.
62. Огороднов Д. Е. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе: Методическое пособие. – 3 изд. /Д. Е. Огороднов. – К.: Музична Україна, 1989. – 165 с.

63. Олексюк О. М. Музично-педагогічний процес у вищій школі: науково-педагогічний посібник / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К.: Знання України, 2009. – 123 с.
64. Олесюк О.М. Музична педагогіка: навч.посіб К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. 248с.
65. Орехова Л. Ф. Особливості вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музики / Л. Ф. Орехова. [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpbdpu/Ped_2011_1/Oreh.pdf.
66. Падалка Г. М. Лекція з авторського курсу «Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін» на тему: «Принципи навчання мистецтва» За ред. В.Г. Бутенка. – Херсон: ХДП, 1995. – 104 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1242958/>
67. Падалка Г.М. Музична освіта в Україні: концептуальні аспекти / Г. М. Падалка // Теорія та методика музичної освіти: Наукова школа Г. М. Падалки: колективна монографія [під наук. ред. А. В. Козир. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – С. 21-55.
68. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
69. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. [за ред. З. Н. Курлянд]; [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
70. Перспективні освітні технології: наук.-метод. посіб. за ред. Г. С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560 с.
71. Петрушин В. И. Музыкальная психология: Учеб. пособие для студентов, преподавателей. / В.И. Петрушин. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
72. Петрушин В. И. Музыкальная психотерапия. Київ, 2000. 175 с.
73. Півненко А.. Рефлексія і педагогічний процес у контексті зміни освітньої парадигми / А. Півненко, Є. Півненко // Директор школи Україна : науково-методичний журнал. – К. – 2005. – № 3/5. – С. 169-202.

74. Підготовка майбутнього вчителя для впровадження педагогічних технологій: навч. Посібник / За ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2003. – 240 с.
75. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання [Текст]: наук. - метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
76. Програми для загальноосвітньої школи «Музика» / Укл. О. Ростовський, Л. Хлебнікова, Р. Марченко, О. Лобова. – К.: «Початкова школа», 2001. – 292 с.
77. Програми для загальноосвітньої школи «Музика» / Укл. О. Ростовський, Л. Хлебнікова, Р. Марченко, О. Лобова. – К.: «Початкова школа», 2001. – 292 с.
78. Програма для загальноосвітніх шкіл «Мистецтво»/ укл. Л. Масол, Є. Белкіна, В. Рогозіна. – К.: «Початкова школа», 2000. – 254 с.
79. Прокоф'єва М.Ю. Интеграция педагогической подготовки будущих воспитателей дошкольных учреждений и учителей начальных классов: дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04/ М.Ю. Прокоф'єва. – Ялта, 2008. – 268 с.
80. Прокопович Т. Методичний інструментарій музичного керівника: Музичний керівник. – 2014 – № 9 – С. 4-8.
81. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. Ростовський. – Тернопіль : Навч. книга «Богдан», 2001. – 272с.
82. Рудницька О.П. Українське мистецтво у полікультурному просторі /О. П. Рудницька. – К.: Екс.Об. 2000. – 208 с.
83. Русова С. Нові методи дошкільного виховання / С. Русова. – Прага: Сіяч, 1927. – 122 с.
84. Савченко О.Я. Інтерактивні методи та прийоми навчання //Дидактика початкової освіти : підруч. для студентів вищих навчальних закладів/ Савченко Олександра Яківна. – К.: Грамота, 2012. – 368 с.

85. Серединцева Т. А. Формування інформаційної компетенції в молодших школярів / Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошуки відповідей на виклики ХХІ століття / Т.А.Серединцева. // Матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції, 16–17 травня 2007 року. – Донецьк, 2007. – 231-239.
86. Система детского музыкального воспитания Карла Орфа / ред. Л. А. Баренбойм. Киев, 1970. 160 с.
87. Сокальський П. П. Руська народна музика, російська і українська в її будові мелодичній і ритмічній і відомості її від основ сучасної гармонічної музики / пер. М. Холмичевського. Київ: Образотворче мистецтво і музична література УРСР, 1959. 399 с.
88. Спирін О. М. Методологічні засади розвитку сучасних систем вищої освіти // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – № 20. – С. 104-109.
89. Сухомлинский В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: Радянська школа, 1977. – 670 с.
90. Терентьева Н.А. Художественно-творческое развитие младших школьников на уроках музыки в процессе целостного восприятия различных видов искусств / Н.А. Терентьева – К.: Прометей, 1990. – 184 с.
91. Турчин Т. Застосування осучаснених форм музичного навчання молодших школярів як передумова їх творчого розвитку / Т. Турчин // Рідна школа, 2011. – №7. – 2011. – С. 64-66.
92. Турчин Т. М. Початкова музична освіта: проблеми модернізації : [Монографія] / Т. М. Турчин. – Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна»», 2013. – 368 с.
93. Щербо А. Б. Формирование у младших школьников способностей к художественно-эстетической деятельности: автореф. дис... док-ра пед. наук / А. Б. Щербо. – К., 1983. – 48 с.